

DOI: 10.31866/2410-1311.44.2024.318700

УДК 316.48:008]"364":[316.7:159.922.4(=161.2)

КУЛЬТУРНИЙ КОНФЛІКТ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ДИСКУРС УКРАЇНСЬКОГО ОПОРУ

Інна Шевель

Кандидат соціологічних наук, доцент,

Київський національний університет

культури і мистецтва,

Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-6387-2506

e-mail: shevelinna@ukr.net

Для цитування:

Шевель, І. (2024). Культурний конфлікт під час війни: соціокультурний дискурс українського опору.

Питання культурології, 44, 43–53. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318700>

Метою статті є вивчення соціокультурного дискурсу в умовах культурного конфлікту, що зумовлений вторгненням росії на територію України, між «добром», який позиціонує Україна, і «злом», що йде від росії, та осмислення способів збереження української самобутньої культурної ідентичності, культурної політики, культурного простору в протидії росії загалом. *Результати дослідження*. В умовах російсько-української війни дослідження культурного конфлікту загострює соціокультурний дискурс опору України, яка цілеспрямовано й наполегливо активізує питання збереження культурної ідентичності, зокрема в публічних акціях, благодійних концертах, виставках, медійному просторі й соціальних мережах. Основою вітчизняного соціокультурного дискурсу опору є ідеологічна платформа, яка об'єднує суспільство проти російської агресії, згуртування українських митців, науковців (культурологів, мистецтвознавців та ін.), культурних діячів та громадян у цілому. Ця платформа популяризує національні цінності та ідею соціальної єдності через активізацію культурних проєктів, які спрямовані на розповсюдження знань про українську культуру, історію, мову, звичаї, традиції (особливо серед молоді). Українське суспільство активніше спрямоване на руйнування негативних стереотипів і пропаганди, зміцнення національного духу. *Наукова новизна* дослідження полягає у вивченні механізмів, культурних та ідеологічних факторів, зокрема в розвитку національної ідентичності у формуванні культурного конфлікту під час війни. *Висновки*. Культура відіграє ключову роль у формуванні національної самосвідомості й посиленні опору. Вона демонструє здатність української спільноти протистояти нав'язаній культурній асиміляції. Культурна ідентичність є важливим чинником, який сприяє соціальній згуртованості та мобілізації в боротьбі проти російської агресії. В умовах війни українська культура набуває нових форм і засобів.

© Шевель І., 2024

Стаття надійшла до редакції: 08.09.2024

Ключові слова: культурний конфлікт; соціокультурний дискурс; український опір; національна ідентичність; культурна політика

Вступ

Проблема збереження української культури та її трансформації сьогодні є надзвичайно актуальною. Сотні років російська агресія спрямовує свої зусилля на боротьбу проти української історії й культури — знищення знакових особистостей науки, літератури, мистецтва, музеїв, бібліотек тощо, руйнування закладів культури, пам'ятників, культурної спадщини загалом, але особливою жорстокістю проявляється з початку повномасштабного вторгнення.

Напад росії на Україну лише прискорив європейську спрямованість розвитку української культури XXI ст., посилив рух декомунізації, який прийшов на зміну старим радянським парадигмам. Ідеологічні зміни в культурному конфлікті легко звільнили суспільство від прив'язування до російсько-радянських орієнтирів, а відтак вітчизняна культура перейшла до власного виробництва україномовного культурного продукту, що в умовах війни набуває потужного розвитку (Filimonova-Zlatohorska et al., 2023).

Культура — це інший фронт, на якому теж треба воювати проти культурного знищення України з боку росії, яка не вважає її окремою унікальною державою, а відтак — погроз стерти українську державність і українську самобутню культуру з лиця землі. Водночас, за спостереженнями американського письменника, видавця й правозахисника Дейва Егґерса, сьогоднішній світ дуже зацікавлений українською культурою, яка має унікальну можливість розвиватися і привертати увагу світу до України (Сисак, 2022).

Аналіз попередніх досліджень

Вивчення культурного конфлікту під тиском агресивної пропаганди з боку росії крізь призму соціокультурного дискурсу має місце в багатьох працях науковців, письменників, літераторів, культурологів, мистецтвознавців, серед яких фундатори науки про культуру: Михайло Грушевський (1921), Степан Рудницький (1923), Іван Огієнко (1991), Микола Хвильовий (1926), Сергій Кримський (1998), Вілен Горський (2001) та ін. Вагомий внесок у висвітлення цієї теми зробили також сучасні науковці-дослідники, зокрема Оксана Забужко (2005), яка в своїх роботах глибоко аналізувала питання ідентичності й культурної спадщини України в різні історичні періоди (постколоніальний, пострадянський досвід). У публікаціях цієї письменниці й науковиці розкрито підґрунтя викликів, які постали перед українським суспільством у збереженні національної ідентичності від тиску агресора. Також віднесемо праці Мирослава Поповича (2011), який приділяв увагу питанням української національної ідентичності, культурних кодів та культурного спротиву в контексті історичного розвитку, які сьогодні відіграють вирішальну роль у суспільній консолідації. Наталія Яковенко досліджує культурну спадщину та історичну пам'ять про минулі конфлікти та її вплив на сучасне українське суспільство як важливий елемент сучасного соціокультурного дискурсу (Гривінський, 2017). Також вивчення процесу загальноцивілізаційного поступку в процесі культурної складової свої наукові доробки

мають Ю. Богуцький, В. Андрущенко, Ж. Безвершук та Л. Новохатько (2007) та ін. Серед науковців-соціологів, які цікавляться аспектами культурології, варто згадати таких, як Євген Головаха (Ткачук, 2022) та Юрій Саєнко (2015), які досліджують соціокультурну динаміку в умовах кризових ситуацій, зокрема під час конфліктів.

Серед зарубіжних науковців до проблеми культурного конфлікту звертали-ся Л. Козер (Coser, 1956), К. Гірц (Geertz, 1973), Е. Саїд (Said, 2013), П. Бурд'є (Bourdieu, 1985), С. Гантінгтон (Huntington, 1996) та ін., які вивчали конфлікт, що виникає через несумісність і розбіжність в інтерпретації культурних цінностей та норм між різними групами, закладеними в різних культурних системах. Усе це призводить до сильного резонансу подій і культурного конфлікту, які ми спостерігаємо за процесами, що відбуваються в сучасній Україні. Всі попередні й сучасні дослідження виявляють значущість соціокультурного виміру українського опору в умовах війни і ставлять вагомий акцент на взаємозв'язок між культурною політикою та національною безпекою країни.

■ **Мета статті**

Мета статті полягає в дослідженні особливостей вивчення соціокультурного дискурсу в умовах культурного конфлікту, а саме українського опору, аналізі ролі культурної політики та національних символів у консолідації суспільства і протистоянні зовнішнім інформаційним та ідеологічним загрозам, які спричинені війною росії проти України.

■ **Результати дослідження**

Насамперед варто зазначити, що Україна як європейська держава прагне зберегти свою незалежність, культурну самобутність, свою західну культуру й бути носієм української культури, а не російської. Між цими двома світами постало протистояння (добра і зла), що призвело до культурного конфлікту за ціннісні орієнтації і сприймається світом, як переконфігурація та покращення свого сприйняття в цивілізованому світі.

У розвитку різних спільнот і формуванні національних держав культура є основним стимулюючим чинником подолання різних розбіжностей (Сорочук, 2020). Культурний конфлікт — це конфлікт, який виникає на глобальному рівні, коли різні цивілізації стикаються через несумісність культурних систем, протистояння й боротьбу за ресурси, соціальне визнання, спосіб життя. Коріння культурного конфлікту може проростати через релігію, політику, мову, історичну пам'ять, традиції, звичаї. Стосовно цієї війни зазначимо, що росія, намагаючись стерти культурні здобутки України, прагне нав'язати їй свою культуру, символіку, норми і цим спричиняє культурний конфлікт.

Треба наголосити, що будь-який народ вносить зміни в світову культуру, що становить унікальність, яка характеризує багатство людства загалом. У наші часи знищення української культури — це не тільки знищення культурної спадщини української держави, а і світової спадщини. Через це у світі виробляють ефективні міжнародні механізми, ресурси, засоби для захисту культурної спадщини в умовах війни (Бакальчук, 2022).

На думку С. Гантінгтона (Huntington, 1996), культурний конфлікт спричиняють культурні та релігійні системи; у цьому зв'язку вчений поділяє людство на різні цивілізаційні блоки. У своїй роботі «Зіткнення цивілізацій і переформатування світового порядку» ("The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order") С. Гантінгтон наголошує, що культурний конфлікт є головним джерелом міжнародної напруги в сучасному світі і відбувається між різними культурними й цивілізаційними блоками. Стосовно України автор розглядає країну на «розломі цивілізацій», яка знаходиться на межі між європейською та православною. На думку С. Гантінгтона, цей поділ зробить Україну більш вразливою до внутрішніх та зовнішніх конфліктів, де східні регіони мають прихильність до російського впливу, а західні — до європейського. У своїх прогнозах дослідник вважав, що ця напруженість і супротив призведуть до культурного й політичного конфлікту між проєвропейськими та проросійськими групами в Україні. Сам С. Гантінгтон у своїх працях війну росії проти України не прогнозував, але розглядав природу сучасної війни в культурному контексті. Отже, Україна підтверджує свій зв'язок із західною цивілізацією і звільняється від пострадянської ідентичності, — саме на цьому робив акцент С. Гантінгтон (Huntington, 1996).

Л. Козер (Coser, 1956) вважає, що конфлікт виникає через несумісність культурних цінностей та норм між державами і може бути важливим для суспільного розвитку, тому що сприяє перегляду, відтворенню, оновленню соціальних норм, культурних традицій, збереженню свого історичного минулого.

В умовах війни росії проти України культурний конфлікт стає значно помітнішим, тому що до соціокультурної сфери додається проблема ідеологічного та політичного контролю; він проявляється через нав'язування, намагання, асимілювання однієї сторони в свою культуру іншої. Де дві культури жили поряд дружньо, а з часом почали чинити супротив, тиск, пропаганду та дискредитацію української ідентичності. Про це свідчить аналіз за даними соціологічного опитування, яке проводив Центр Разумкова (червень 2024): поступово збільшується кореляція від початку «гібридної війни» до повномасштабного вторгнення, що 76,5% опитаних в Україні, вважають що Європейський Союз асоціює себе з «добрим», тобто прогресом і розвитком, а зі «зломом», тобто з відсталістю і регресом асоціюють росію 78% опитаних. Отже, судження, які колись вважалися нормальними, що українці і росіяни є братніми народами, вже зникло; превалює думка, що вони ніколи не будуть братніми народами (Разумков Центр, 2024).

Як бачимо, одним із проявів культурного конфлікту є нищення російськими військами українських пам'яток, музеїв, викрадення культурних цінностей, що відбулося в Херсонській області, також ще в 2014 р. у Криму. Українське суспільство, активізувало свої зусилля у відповідь і популяризує свою культуру та історію через культурні проєкти, міжнародні фестивалі, концерти, форуми, івенти, які знайомлять світову спільноту з українською культурною спадщиною та сучасними мистецькими досягненнями. Багато таких заходів відбувається в Україні та в країнах Європейського Союзу, Америки.

Завдяки культурній адаптації та взаємовпливу американської і європейської культур під час війни українська культура трансформувалася через вимушену міграцію і частково асимілювалася в культурне середовище цих країн, легко ін-

тегруючись у їхні соціальні й культурні практики, адаптацію українських традицій до західного контексту та використання сталих і формування нових українських елементів, символів в іншу культуру, які поєднують національну ідентичність із західними цінностями і стилем життя.

За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова, було встановлено, що 76% респондентів відносять себе до української культурної традиції, а загальноєвропейської культурної традиції відносять 14%, ці показники збільшилися в порівнянні з 2019 р. Натомість частка опитаних, які відносять себе до російської культури, знизилася до 0,5% від 11% попередніх років (рис. 1) (Разумков Центр, 2024).

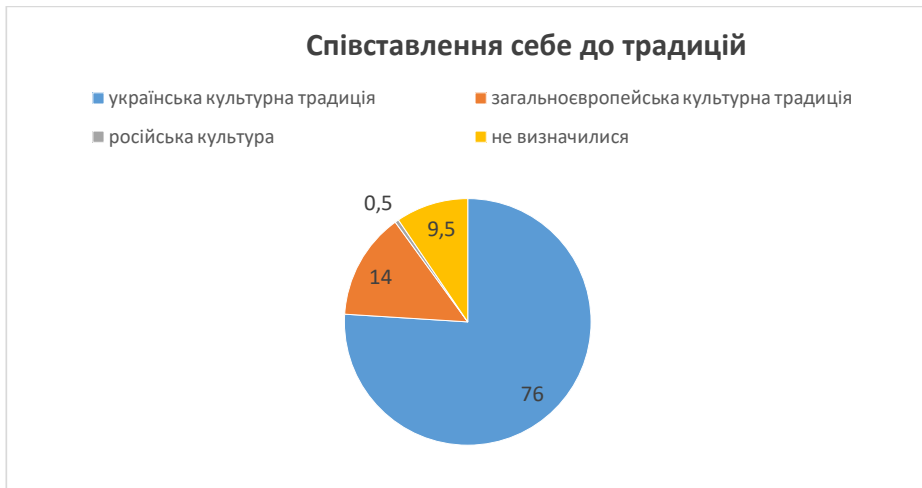

Рис. 1. До якої культурної традиції українці співставляють себе

Джерело: (Разумков Центр, 2024).

Це позитивно орієнтується на те, що українці вірять в перемогу, в прекрасне майбутнє, що їхні діти зможуть жити в незалежній Україні, бажати отримати гідну освіту (67%), роботу (43%), власне житло (45%), охорону здоров'я (47%), захист прав і свободи (40%), подорожувати (52,5%), відпочинок повноцінний (57%), подяка батькам за те, що вони дали їм життя у вільній Україні (69,5%). Але зазначимо, що ці показники трохи знизилися порівняно з 2023 р. (рис. 2.) (Разумков Центр, 2024).

Хитається впевненість серед українців саме через розгортання та постійні ескалації в конфлікті і на полі бою, і на культурному фронті (Шевель, 2015).

Як зазначає відомий український вчений-соціолог Є. Головаха, те, що Україна сьогодні перебуває в розбалансованому стані й переживає історичні зміни, набуває багато страхів перед майбутнім. Україна переможе, і настане її стрімке відродження (Ткачук, 2022).

На думку Є. Головахи, культурний конфлікт є ключовим у контексті історичних змін і сучасних викликів. Дослідник підкреслює в своїх працях, що культурний конфлікт зароджується в суспільствах, де відбувається зіткнення, протисто-

яння різних ціннісних орієнтацій, ідеологій та соціальних практик, це є актуальним для України сьогодні, а особливо для її багатого історією й полікультурного населення (Ткачук, 2022).

Рис. 2. Яка культурна традиція буде в майбутньому переважати (через 25 років)

Джерело: Разумков Центр, 2024

Проаналізує вплив глобалізації та зовнішніх ідеологічних чинників, які сприяють культурному конфлікту всередині країни, як ми знаємо, що різні регіони України мають свої історичні, культурні та ментальні особливості, вони між собою призводять до напруженої ситуації ще з 2014 р. між сходом та заходом країни. Виникає культурний конфлікт через зіткнення старих і нових цінностей (Головаха та ін., 2020).

Росія вдало використовує ці внутрішні протиріччя для досягнення своїх цілей і показує своє протистояння на європейські цінності, з нав'язуванням свого світогляду. У цьому культурному конфлікті Україна змушена визначати свої культурні пріоритети та ідентичність.

Досліджуючи культурні процеси і соціокультурні конфлікти, український соціолог Юрій Саєнко (2015) розглядає культурний конфлікт крізь призму соціальних змін, боротьби за ідентичність, вплив зовнішніх культурних і політичних факторів. Особливо це актуально для України, де є значна поляризація між західною та східною частинами суспільства, між українським та російським культурними просторами, цінностями й інтересами. Вчений наголошує, що культурний конфлікт в Україні є боротьбою за збереження та розвиток національних культурних традицій. Дослідник аналізує культурні конфлікти та з'ясовує їхню роль у розвитку сучасного українського суспільства.

Висновки

Результати дослідження засвідчили, що культурний конфлікт в Україні в умовах війни набув особливої гостроти та виразності. Соціокультурний дис-

курс українського опору зосередився навколо збереження й утвердження національної ідентичності, протистояння нав'язаній російській культурній домінації. Культура, як другий фронт, стає важливим інструментом опору, його ролі об'єднувати суспільство навколо цінностей свободи, суверенітету й незалежності.

Під час війни в постійній активній діяльності громадські ініціативи, культурні проекти, виставки, івенти, концерти, форуми та інформаційні кампанії, українські митці, науковці, культурологи, мистецтвознавці, соціологи, історики, громадські діячі, й медіа, які направлені на належний рівень обізнаності про українську культуру, історію та мову, які протистоять російській пропаганді, руйнують стереотипи й посилюють національну свідомість, особливо серед молодого покоління.

Особливе значення соціокультурного дискурсу в умовах військового конфлікту полягає в здатності об'єднувати суспільство довкола спільної мети та зміцнювати національну ідентичність. Соціологічні дослідження також виявляють, що культурна ідентичність стає ключовим фактором соціальної згуртованості та мобілізації українців у боротьбі за власні цінності та протидії культурній асиміляції. Українська культура, адаптуючись до сучасних викликів, набуває нових форм і засобів трансформації, які сприяють її зміцненню, відродженню сталості й розвитку навіть в умовах кризи.

■ Список посилань

- Бакальчук, В. О. (2022, 25 серпня). *Культурний геноцид як складова частина міжнародного злочину РФ в Україні*. Національний інститут стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturnyy-henotsyd-yak-skladova-chastyna-mizhnarodnoho-zlochynu-rf-v>
- Богущий, Ю. П., Андрущенко, В. П., Безвершук, Ж. О., & Новохатько, Л. М. (2007). *Українська культура в європейському контексті*. Знання.
- Головаха, Є., Дембіцький, С., Жуленьова, О., & Любива, Т. (2020). Методики дослідження адаптації, інклюзії та зміни ідентичностей за умов масових міграцій: розроблення та апробація. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 102–123. <https://stmm.in.ua/archive/article.php?issue=2020-2&contentId=2202022>
- Горський, В. С. (2001). *Філософія в українській культурі: (методологія та історія)*. Центр практичної філософії.
- Гривінський, Р. (2017, 7 квітня). *Наталія Яковенко – про те, як вивчення історії шляхти може змінити самосвідомість українців (повна розмова)*. Інтерв'ю з України. <https://rozмова.wordpress.com/2017/04/21/natalya-yakovenko/>
- Грушевський, М. (1921). *Початки громадянства: (генетична соціологія)*. Український Соціологічний Інститут.
- Едвард Саїд «Орієнталізм». *Короткий аналіз першоджерела*. (2013, 8 квітня). *Cultura Libera*. https://anculture.blogspot.com/2013/04/blog-post_6742.html
- Забужко, О. (2005, 2 грудня). *На порозі гуманітарної катастрофи. Культурна політика і державна незалежність*. ZN.UA. https://zn.ua/ukr/ART/na_porozi_gumanitarnoyi_katastrofi_kulturna_politika_i_derzhavna_nezalezhnist.html
- Кримський, С. (1998). Архетипи української культури. *Вісник Національної академії наук України*, 7–8, 74–87.

- Мирослав Попович: *Українська наука – це гетто*. (2011, 25 травня). Українська правда. <https://life.pravda.com.ua/culture/2011/05/25/79321/>
- Огієнко, І. (1991). *Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу*. Абрис.
- Разумков Центр. (2024, 24 липня). *Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024р.)*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>
- Рудницький, С. (1923). *Українська справа зі становища політичної географії* (Т. 40). Українське Слово.
- Саєнко, Ю. (2015). Проект «Людина» - фатальність вибору. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 149–173. <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2015-1/11.pdf>
- Сисак, І. (2022, 7 грудня). «Знищення української культури є ключовим елементом російської агресії»: *письменник Дейв Еггерс*. Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/egggers-zvit-vtraty-ukrayinskoyi-kultury-ahresiya-rosiyi/32164637.html>
- Сорочук, Л. (2020). Роль національної культури у деконфліктизації українства. *Українознавчий альманах*, 27, 129–134. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2020.27.19>
- Ткачук, М. (2022, 30 березня). *Соціолог Євген Головаха: Якщо ми не здамося – вийдемо з цієї війни абсолютно інтегрованою європейською країною*. Новинарня. <https://povynarnia.com/2022/03/30/yegolovaha/>
- Хвильовий, М. (1926). *Думки проти течії* [Памфлети]. Державне видавництво України.
- Шевель, І. П. (2015). Культурний розвиток соціальних конфліктів та соціальних рухів. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, 9, 79–85 <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/viewFile/1414/1474>
- Bourdieu, P. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723–744. <https://doi.org/10.1007/BF00174048>
- Coser, L. A. (1956). The functions of social conflict. Routledge.
- Filimonova-Zlatohurska, Y., Poperechna, G., Nikolenko, K., Poliuha, V., & Shevel, I. (2023). Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Amazonia Investiga*, 12(63), 224–232. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.21>
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books. <https://cdn.angkordatabase.asia/lib/docs/clifford-geertz-the-interpretation-of-cultures.pdf>
- Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster. <https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/1993SamuelPHuntingtonTheClashOfCivilizationsAndTheRemakingofWorldOrder.pdf>

References

- Bakalchuk, V. O. (2022, August 25). *Kulturnyi henotsyt yak skladova chastyna mizhnarodnoho zlochynu RF v Ukraini* [Cultural genocide as a component of the international crime of the Russian Federation in Ukraine]. National Institute for Strategic Studies. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturnyy-henotsyd-yak-skladova-chastyna-mizhnarodnoho-zlochynu-rf-v> [in Ukrainian].

- Bohutskyi, Yu. P., Andrushchenko, V. P., Bezvershuk, Zh. O., & Novokhatko, L. M. (2007). *Ukrainska kultura v yevropeiskomu konteksti* [Ukrainian culture in the European context]. Znannia [in Ukrainian].
- Bourdieu, P. (1985). The Social Space and the Genesis of Groups. *Theory and Society*, 14(6), 723–744. <https://doi.org/10.1007/BF00174048> [in English].
- Coser, L. A. (1956). *The functions of social conflict*. Routledge [in English].
- Edvard Said “Orientalizm”. *Korotkyi analiz pershodzherela* [Edward Said “Orientalism”. A Brief Analysis of the Primary Source]. (2013, April 8). Cultura Libera. https://anculture.blogspot.com/2013/04/blog-post_6742.html [in Ukrainian].
- Filimonova-Zlatohorska, Y., Poperechna, G., Nikolenko, K., Poliuha, V., & Shevel, I. (2023). Transformation of the cultural development of the Ukrainian people in the context of military realities: philosophical reflections on dilemmas. *Amazonia Investiga*, 12(63), 224–232. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.21> [in English].
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books. <https://cdn.angordatabase.asia/lib/docs/clifford-geertz-the-interpretation-of-cultures.pdf> [in English].
- Holovakha Ye., Dembitskyi, S., Zhulnova, O., & Liubyva, T. (2020). Metodyky doslidzhennia adaptatsii, inkluzii ta zminy identychnosti za umov masovykh migratsii: rozroblennia ta aprobatsiia [Methods for studying adaptation, inclusion and change of identities under conditions of mass migration: development and approbation]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 2, 102–123. <https://stmm.in.ua/archive/article.php?issue=2020-2&contentId=2202022> [in Ukrainian].
- Horskyi, V. S. (2001). *Filosofiiia v ukrainskii kulturi: (metodolohiia ta istoriia)* [Philosophy in Ukrainian Culture: (Methodology and History)]. Tsentr praktychnoi filosofii [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1921). *Pochatky hromadianstva: (genetychna sotsiologiia)* [The Beginnings of Citizenship: (genetic sociology)]. Institut Sociologique Ukrainien.
- Hryvynskiy, R. (2017, April 7). *Natalia Yakovenko – pro te, yak vyvchennia istorii shliakhty mozhe zminyty samosvidomist ukrainsiv (povna rozmova)* [Natalia Yakovenko - on how studying the history of the nobility can change the self-consciousness of Ukrainians (full conversation)]. Interviu z Ukrainy. <https://rozmova.wordpress.com/2017/04/21/natalya-yakovenko/> [in Ukrainian].
- Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster. <https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/1993SamuelPHuntingtonTheClashOfCivilizationsAndTheRemakingofWorldOrder.pdf> [in English].
- Khvylovyyi, M. (1926). *Dumky proty techii* [Thoughts against the trend] [Pamphlets]. Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy [in Ukrainian].
- Krymskyi, S. (1998). Arkhetypy ukrainskoi kultury [Archetypes of Ukrainian culture]. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 7–8, 74–87.
- Myroslav Popovych: *Ukrainska nauka – tse hetto* [Myroslav Popovych: Ukrainian science is a ghetto]. (2011, May 25). Ukrainska pravda. <https://life.prawda.com.ua/culture/2011/05/25/79321/> [in Ukrainian].
- Ohienko, I. (1991). *Ukrainska kultura. Korotka istoriia kulturnoho zhyttia ukrainskoho naroda* [Ukrainian culture. A short history of the cultural life of the Ukrainian people]. Abrys [in Ukrainian].
- Razumkov Centre. (2024, July 24). *Identychnist hromadian Ukrainy: tendentsii zmin (cherven 2024r.)* [Identity of Ukrainian Citizens: Trends of Change (June 2024)]. <https://>

- razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r [in Ukrainian].
- Rudnytskyi, S. (1923). *Ukrainska sprava zi stanovyshcha politychnoi geografii* [Ukrainian Case from the Situation of Political Geography] (Vol. 40). *Ukrainske Slovo* [in Ukrainian].
- Saienko, Yu. (2015). Proekt “Liudyna” - fatalnist vyboru [The Project “Human” - Fatality of Choice]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 1, 149–173. <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2015-1/11.pdf> [in Ukrainian].
- Shevel, I. P. (2015). Kulturnyi rozvytok sotsialnykh konfliktiv ta sotsialnykh rukhiv [Cultural development of social conflict and social movements]. *Visnyk of the Lviv University. Series Sociology*, 9, 79–85 <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/viewFile/1414/1474> [in Ukrainian].
- Sorochuk, L. (2020). Rol natsionalnoi kultury u dekonfliktyzatsii ukrainstva [The role of national culture in the de-conflicting of ukrainianness]. *Almanac of Ukrainian Studies*, 27, 129–134. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2020.27.19> [in Ukrainian].
- Sysak, I. (2022, December 7). “Znyshchennia ukrainskoi kultury ye kliuchovym elementom rosiiskoi ahresii”: pismennyk Deiv Eggers [“The Destruction of Ukrainian Culture is a Key Element of Russian Aggression”: Writer Dave Eggers]. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/eggers-zvit-vtraty-ukrayinskoyi-kultury-ahresiyi-rosiyi/32164637.html> [in Ukrainian].
- Tkachuk, M. (2022, March 30). *Sotsiolog Yevhen Holovakha: Yakshcho my ne zdamosia – vyidemo z tsiiei viiny absolutno intehrovanoiu yevropeiskoiu krainoiu* [Sociologist Yevhen Holovaha: If we do not surrender, we will emerge from this war as a completely integrated European country]. *Novynarniu*. <https://novynarnia.com/2022/03/30/yegolovaha/> [in Ukrainian].
- Zabuzhko, O. (2005, December 2). *Na porozi humanitarnoi katastrofy. Kulturna polityka i derzhavna nezalezhnist* [On the verge of a humanitarian catastrophe. Cultural policy and state independence]. *ZN.UA*. https://zn.ua/ukr/ART/na_porozi_gumanitarnoyi_katastrofi_kulturna_politika_i_derzhavna_nezalezhnist.html [in Ukrainian].

■ CULTURAL CONFLICT DURING WAR: SOCIO-CULTURAL DISCOURSE OF UKRAINIAN RESISTANCE

■ Inna Shevel

■ *PhD in Sociological Sciences, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-6387-2506
e-mail: shevelinna@ukr.net*

The aim of the article is to study the socio-cultural discourse in the context of the cultural conflict caused by russia’s invasion of the territory of Ukraine, between the “good” that Ukraine positions and the “evil” that comes from Russia; to grasp the ways of preserving the Ukrainian unique cultural identity, cultural policy and cultural space in opposition to russia in general.

Results. In conditions of the russian-ukrainian war, the study of the cultural conflict escalates the socio-cultural discourse of the Ukrainian resistance, which purposefully and persistently activates the issue of preserving its cultural identity, particularly, in public actions, charity concerts, exhibitions, media space and social networks. The background of the domestic socio-cultural discourse of resistance is an ideological platform that unites society against the russian aggression, the unity of Ukrainian artists, scientists (culture history researchers, art historians, et al.), cultural figures and citizens in general. This platform promotes national values and an idea of social unity through the activation of cultural projects aimed at disseminating knowledge about Ukrainian culture, history, language, customs, traditions (especially among youth). Ukrainian society is more actively directed at destroying negative stereotypes and propaganda, strengthening the national spirit. *The scientific novelty* of the study grounds on researching mechanisms, cultural and ideological factors, also on developing the national identity in the cultural conflict formation during the war. *Conclusions.* Culture plays a key role in forming the national self-awareness and strengthening resistance. It demonstrates the ability of the Ukrainian community to resist imposed cultural assimilation. Cultural identity is an important factor that contributes to social cohesion and mobilisation in the fight against the russian aggression. Under the war conditions, Ukrainian culture acquires new forms and means.

■ **Keywords:** cultural conflict; socio-cultural discourse; Ukrainian resistance; national identity; cultural policy

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.